

Gospodarske stvari.

Še nekoliko besed o napravljanju sadjevca ali tolkle.

Spisal Anton Kosi, učitelj in posestnik v Središču.

V 36. številki letošnjega »Slov. Gosp.« toži nekdo na tem mestu po vsej pravici, da ljudje na Štajarskem pri pripravljanju sadjevca ne znajo prav ravnati in da tolkla, pridelana pri nas, v obče ni tako okusna, kakor ona po Koroškem in po drugih deželah, kjer jo pridelujejo v večji meri in bolj naravno ter pametno.

Bodi mi dovoljeno, da tudi jaz na tem mestu spregovorim nekoliko besed o glavnih napakah, koje dela ljudstvo pri nas gledé na pravilno nacejanje sadjevca.

Prva napaka — rekel bi glavna napaka — je ta, da se ljudstvo pri nas za sadjarstvo še sploh vse premalo briga. Dotični člankar v zgoraj omenjeni številki »Slov. Gosp.« sicer trdi, da imajo ljudje po Koroškem iste vrste sadja, kakor pri nas. Temu rad pritegnem, a tu gre pomisliti, da Korošci s temi vrstami vse drugače in sicer bolj umno ravnajo, nego mi, tako, da je njihov sad mnogo bolj okusen, sočnat ter tečen, nego naš, če je prav jedne in iste vrste. Pri nas pozna sadjar — če sploh to ime zasluži — sadno drevo le v jeseni, ako je obloženo s sadjem, drugače se pa le malokedaj zmeni zanj, da o pravilnem ravnanju ž njim, o gnojenju itd. ne govorim.

Vse drugače je to po drugih krajih, zlasti na Koroškem, Zgornjem in Spodnjem Avstrijskem, kjer sadnemu drevju skazujejo vse več časti nego pri nas. Čudil sem se — mudeč se pred par leti nekoliko časa na Zgornjem Avstrijskem — preprostemu ljudstvu, kako dobro pozna isto pravila o umnem ravnanju se sadnim drevjem!

Naše sadje se torej gledé na dobroto more le v malokaterem kraju meriti s sadjem, pridelanim po drugih krajih, kjer je ljudstvo v sadjarstvu mnogo mnogo pred nami.

Druga hiba ali napaka je ta, da se pri nas za stiskanje rabi vse preveč poletno ali rano sadje, zlasti sladka jabolka, ki ne dadó nikoli tako okusne in stalne pijače nego pa kiselasti jesenski, oz. zimski sad. Sok poletnega sladkobnega sadja bi se naj vedno mešal s trpkim loščičnim ali lesničnim sokom. Ta pospeši hitrejše in boljše čiščenje in stori tudi, da se pijača delj časa zdrava drži. Pa tudi jesenski sad ne da pri nas vedno tako okusne tolkle, kakor bi jo dal, ako bi se sad pustil nekoliko dnij potem ko se je vzel z drevesa, ležati. Vsaj 4 do 5 dnij bi naj ležalo sadje v plasteh na kakem zračnem prostoru, da se pospeši v njem druga zoritev, takoimenovana »ležalna zoritev«, ki je pred vsem za tvoritev sladkorja v sadju zelo velike važnosti.

Vendar pa ne sme sadje nikoli tako dolgo ležati, da bi postalo »močnato«, zakaj le »sočnato« sadje da obilo dobrega soka.

Nadalje grešijo sadjari pri nas v tem, da skrbijo premalo za čisto in zdravo posodo. Le v dobri, snažni, ovinjeni posodi se more razviti okusna, izvrstna pijača; slaba, plesnjava posoda pa pokvari najboljši sadni sok ter ga stori nepitnega. O koliko se v tem pri nas še vedno greši! Saj se dobé posestniki, ki si niti za najplemenitejšo vseh pijač, za »zlahtno vinsko kapljico« ne pripravijo čiste in snažne posode.

Da pri nas ljudje sodov ne napolnijo do vrha s sadnim moštom, da bi isti pri vrenju drože izmetal, to se mi ne zdi bogsigavedi kako velika hiba, zakaj ravno pri vrenju ob odprti pilki je treba strogo paziti, da je sod vedno polu in pa da se isti takoj zapre, ko vrenje poneha, sicer se lahko naseli v povreto pijačo osetova kislina ali čik. Ako se torej pri sadnem moštu v tem oziru ravna, kakor pri vinskem moštu, ni se bati, da bi radi tega dobili manj okusno pijačo. Izmetavanje drožji pri vrenju je po mojem mnenju

postranska stvar, če si le porabil za stiskanje zdravo, zrelo, a ne gnjilo*) sadje. Povret sadjevca se itak s pretakanjem, katero se naj izvrši takoj ko se je mošt popolnoma umiril, loči od dna se sedlih drožij.

H koncu še omenim, da naj ima sadni sok v vrelni posodi popolni mir, da more pravilno povreti. Ne dolivaj mu torej med vrenjem novega mošta, tudi ga ne rabi za navadno pijačo, dokler ni popolnoma vrenja končal. Če hočeš sadjevca prav hitro pripraviti za pitje, vzemi za vrenje manjšo posodo; manjša množina sadnega soka prej dozori in je torej vsled tega tudi prej za rabo.

Marsikaj mi še sili v pero, kar bi rad zapisal, a spis je itak proti moji volji postal nekoliko obširnejši nego sem ga sprva mislil podati cenj. bralcem, zatorej za danes končam. Morda se prilično še vidimo.

Dopisi.

Iz brežkega okraja. (Javna vprašanja.) Kako to, da se pri celjskem glavarstvu dobé dvojezične tiskovine za četrtletne izkaze ljudstvenih prememb, a pri glavarstvu v Brežicah jih ni? Ko se je prosilo za dvojezične tabele, je glavarstvo odgovorilo, da še imajo mnogo nemških v zalogi; kadar bodo pošle te, vprašalo se bo v Gradcu po dvojezičnih in se poslalo župnijskim uradom. Čudno! Ali se ni vedelo tedaj, ko se je naročevalo tiskovine, da je brežki okraj slovenski in istotako vsi župnijski uradi? In zdaj, ko se nam je zopet zgodila narodna krivica, naj tista traja, dokler se bo poljubilo vodju našega glavarstva in ne bodo pošle nemške tiskovine? Ne, gospodje župniki, zahtevajte skupno svojih pravic, in ako se vam jih ne da v Brežicah, pritožite se naravnost pri ministerstvu za uk in bogočastje na Dunaju. Vigilanti iura!

Celovec. (Jubilejske slavnosti.) Za drugimi stolnimi mesti tudi naše ni zaostajalo gledé petdesetletnice cesarjevega vladanja. Naj podam tukaj na kratko cenjenim bralcem »Slov. Gosp.« nekaj črtic o tem redkem dogodku. Kakor drugod, tako smo obhajali tudi Celovečanje na prav dostojen način petdesetletnico vladanja cesarja Frančiška Jožefa I. V četrtek zvečer je prav ganljiv utis na vsakega domorodnega Avstrijca napravila prekrasna iluminacija z bakljado in sviranjem godbe po celem mestu. Drugi dan na vse zgodaj nas je budila godba iz spanja. Mesto je bilo zelo bogatovkrašeno z zastavami cesarskimi, koroškimi — in tu in tam seveda tudi s frankfurtarcami — in drugimi okraski. Pontifikalne cerkvene slavnosti so se vdeležili vojaški in civilni dostojanstveniki v nepričakovano obilnem številu.

V knez. šk. bogoslovju priredil je jubilejsko slavnost odsek za katoliško vseučilišče, katero slavnost je počastil med drugimi tudi prevzvišeni knez in škof. Toda, ker se je slovenske bogoslovce tukaj popolnoma preziralo, zato tudi »Akademija slov. bogoslovcev« ni hotela zaostajati in priredila je dne 1. dec. pod vodstvom preč. o. špirituvala T. Lemplna svojemu ljubljenu in do brotljivemu cesarju jubilejntu slavnostno akademijo. Ta se je pričela s prvo kitico cesarske pesmi, koje je zapel celi zbor; nato je deklamoval g. Neubauer svoj v ta namen zložen slavospev: »Presvitlemu cesarju Francu Jožefu I.«; po deklamaciji, katero je končal gosp. deklamovatelj z navdušenim odobravanjem vseh poslušalcev, je zapel oktet Fajgeljnov »Molitev za slovanski rod«. Potem nastopi slavnostni govornik č. g. Matej Trepal, semeniški duhovnik in akademijski predsednik, ter povdarja v zelo dovršenem govoru velepomnljiv jubilejni dan. V vznešenih besedah omenja onih resnih trenutkov, v katerih je izročil

*) Uporaba gnjilega sadja med zdravim je jeden glavnih vzrokov, da se nekaterim bolj malomarnim pridelovalcem sadjevca ta pijača nikoli prav ne čisti.

cesar Ferdinand dne 2. decembra 1848 l. 18letnemu nadvojvodi Frančišku Jožefu I. v Olomucu težko vladarsko breme. »Jutri«, nadaljuje, »obhajamo petdesetletni spomin tega velevažnega dogodka, in tudi naša akademija ima vzroka dovolj, proslavljati tem povodom visokega jubilanta. Mi vsi smo sinovi slavnih naših dedov, ki so kri prelivali za očetnjavo in slavno vladajoči rod habsburški, ki je vedno ščitil slovenske trpine; moramo pa tudi slaviti ta redek jubilej kot katoliški bogoslovci, saj vemo, kako mogočnega zagovornika imamo glede sv. vere v osebi našega presvitlega cesarja.« To je na kratko vsebina zelo navdušenega in krasnega govora, kateremu je sledilo dolgotrajno ploskanje in glasni »živio-klici« na cesarja. Slovesnost se je zaključila s četrto kitico cesarske pesmi.

Tako so se vkljub vsem zaprekam tudi slov. bogoslovci spominjali povsem dostojno redke slavnosti petdesetletnice slavnega vladanja Njega Veličastva presvitlega cesarja Frančiška Jožefa I.

Iz Rogatca. (Okoliška šola.) Rogaska nadžupnija ima dve ljudski šoli, nemško v trgu in slovensko za okolico. Po mnogem trudu se je pred nekaterimi leti provizorično premestila okoliška šola tudi v trg, kar je najbolj prijalo narodnim težnjam in sčimur se je strinjalo ljudstvo. A ta šola je ravno vsled tega postala trn v peti rogaškim Nemcem, ki so se jeli tresti za svojo nemško šolo. Napovedali so ji boj.

Šola mora iz trga, pa mora, tem bolj, ako se bo razširila; sicer bo nemška šola prazna. Tako je odločil okr. šolski svet, to so upali doseči tudi v Gradcu. Prejšnji deželni šol. nadzornik, dr. Jarz, je prišel v Rogatec, da se sam prepriča o naših šolskih razmerah. Spoznal je, da okoliška šola vsled raznih razmer more dobro vspevati le v trgu, ali vsaj v bližini trga, da torej ne sodi šole zidati v središču šolskega okoliša. Rešil nam je pritožbo zoper odlok okr. šol. sveta ugodno, dal nam pravico zidati šolo ali v trgu, ali pa v njegovi bližini. Toda ni se začelo takoj z zidanjem šolskega poslopja, dež. šol. nadzornik, dr. Jarz, se je moral umakniti liberalnemu Linhartu, kojega prvo delo je bilo na prošnje rogaških posilinemcev razveljaviti odlok dr. Jarza. Vse prošnje in pritožbe niso pomagale nič.

Šola mora iz trga. Tržani in nekateri posilinemci zunaj trga so si na vse kriplje prizadevali šolo spraviti v Št. Jurij, od trga proč ravno na nasprotno mejo šolskega okoliša. To bi posilinemcem silno ugajalo. Večina okoliških otrok bi morala v trško šolo, a šola v Št. Juriju bi vsled slabih potnih razmer ostala osamljena. Pa niti posilinemci niso zmagali niti mi. Šola se ne bo zidala ne v trgu, ne v Št. Juriju, ampak na sredini med obema krajema v Gaberju. To pa ne sodi tržanom in kaj so stuhtale te modre glavice? Združimo obe šoli, nemško in slovensko, pa si bodimo dobri. Tako je tudi jež dejal, ko je prišel k lisici v votlino, bodiva si dobra, a naposled je izrinil lisico iz brloga.

Kaj pa je tržane napotilo do tega? Kmetje pozor, posilinemci ne delajo vam na korist, ta združitev bi vam pri sedanjih razmerah postala kaj nevarna past, v katero nas hočejo vjeti posilinemci.

Šola v Gaberju Rogačanom ne sodi. Dobro poznajo, da bode večina otrok iz okolice zahajala v to šolo in nemška učilnica se bode skrčila v dvorazrednico. Zato vas hočejo dobiti na limanice. Recimo, da se združita šoli, kaj bo pa potem z otroci v Št. Juriju, Podgoro, Maršečki vasi itd., ki imajo do trga čez štiri kilometre? Po postavi niso deležni hoditi v Rogatec, ako se nahaja takih otrok vsaj štirideset, smejo zahtevati lastno šolo. In ravno tukaj se bo po to zgodilo, ako se združita obe šoli. V Št. Juriju je nad 40 otrok, ki imajo v trg nad štiri kilom., Rogačani bodo z vsemi silami delali za to šolo in najbolj goreče pa Št. Jurčanje sami, posebno Mikuš in Beček. Te šole v